

# **ΑΝΑΚΟΥΦΙΣΗ ΚΑΙ ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΝΕΥΡΟΜΥΪΚΕΣ ΑΣΘΕΝΕΙΕΣ**

*Μητροπολίτου Μεσογαίας & Λαυρεωτικής Νικολάου\**

## **A. Είσαγωγή (Άγιος Λουκάς)**

Αισθάνομαι την ανάγκη να εκφράσω τη χαρά και την εύγνωμοσύνη μου στον π. Νεκτάριο Αντωνόπουλο για την ευκαιρία που σήμερα μου δίνει να ζήσω λίγο, μαζί με την εύλογημένη οικογένεια τῶν πιστῶν που εύλαβοῦνται τὸν μεγάλο σύγχρονο ἅγιο, τὸν Ἅγιο Λουκά ἐπίσκοπο Κριμαίας, τὴ μυστικὴ ἔμπνευση που ἀναδίδει τὸ πρόσωπό του, ζωντανεύοντας μέσα μας τὴν ἡρωικὴ καὶ ἁγία μνήμη του καὶ ἀνιχνεύοντας τὸ μυστήριο τῆς ἀγάπης του πρὸς τὸν Χριστὸ καὶ τὸν ἀγαπημένο λαὸ τοῦ Θεοῦ.

Μοῦ ζητήθηκε νὰ διαλέξω ἐντελῶς ἐλεύθερα ἓνα θέμα γιὰ τὴ σημερινὴ μέρα, ἴσως ὄχι κατ' ἀνάγκην ἄμεσα συνδεδεμένο μὲ τὴ ζωὴ τοῦ Ἁγίου Λουκά. Κι ἐγὼ ἐπηρεασμένος ἀπὸ μία ἔντονη ἐμπειρία τῶν ἡμερῶν που μοῦ ἔγινε ἡ πρόταση, ἐντελῶς αὐθόρμητα, κατέληξα σὲ αὐτὸ που περιλαμβάνεται μέσα στὸν τίτλο που ἔχει ἤδη δημοσιοποιηθεῖ.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι αὐτὸ που ἐντυπωσιάζει ἀπὸ τὸν Ἅγιο Λουκά εἶναι ὁ πλοῦτος τῶν γνώσεων καὶ τῶν χαρισμάτων του, εἶναι τὸ μεγαλεῖο τῆς πίστεως καὶ ὁ ἡρωισμὸς τῆς ὁμολογίας του, εἶναι ἡ ἁγία ζωὴ καὶ πολιτεία του ὡς ποιμένος τῶν λογικῶν προβάτων, εἶναι φυσικὰ ἡ ἀδιαπραγμάτευτη ἀγάπη του πρὸς τὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ἐπίσης ἡ μεγάλη εὐδοκία τοῦ Θεοῦ στὸ δικὸ του πρόσωπο που ἐκφράζεται μὲ τὸ σπάνιο χάρισμα τῆς θαυματουργίας.

Ἐγὼ ὅμως δὲν θὰ μιλήσω γιὰ ὅλα αὐτὰ οὔτε καὶ γιὰ τὸν ἅγιο, ἀλλὰ θὰ προσπαθῆσω νὰ καταθέσω ὡς εύλαβικὸ ἀφιέρωμα στὸ ὄνομά του κάτι που ὡς φρόνημα ἐνυπάρχει στὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας μας, που καλλιεργεῖται στὸν μυστικὸ κῆπο τῆς ζωῆς τῶν συμπασχόντων μὲ τὴν ἀνθρώπινη ἀσθένεια ἀγίων μας, ὅπως ὁ Ἅγιος Λουκάς, καὶ ὡς πράξη θὰ μπορούσε νὰ βρεῖ ἔκφραση στὴ σύγχρονη ἐποχὴ μας.

---

\* 2ο Ἐπιστημονικὸ Συνέδριο μὲ τὴν συμπλήρωση 50 χρόνων ἀπὸ τὴν κοίμηση τοῦ Ἁγίου Λουκά, ἀρχιεπισκόπου Συμφερουπόλεως καὶ Κριμαίας, «Ἅγιος Λουκάς (Βοϊονο-Γιασενέτσκι) ὁ Ἰατρός», Πολεμικὸ Μουσεῖο, Ἀθήνα, 11-12.11.2011

## **B. Άφορμή (Περιστατικά)**

Είναι ένας χρόνος περίπου που έχω γνωρίσει μια έντυπωσιακή κοπέλλα, ή ζωή τής οποίας μου θυμίζει σε ύπομονη και έσωτερικό σθένος τή ζωή άκραιών άσκητών, ίσως τών στυλιτών ή τών έγκλειστων μοναχών. Πάσχει από τή νόσο τοῦ κινητικοῦ νευρώνα. Έδω και δέκα περίπου χρόνια δέν μπορεί νά κάνει τήν παραμικρή κίνηση. Δέν μπορεί νά κινήσει οὔτε έλαφρά τὰ χέρια οὔτε και τὰ δάχτυλα, οὔτε άπλά νά σείσει τὸ κεφάλι, δέν μπορεί νά μιλήσει, δέν μπορεί νά καταπιεί. Άναπνέει μὲ τραχειοστομία. Διατηρεῖ τήν αἰσθητικότητά της, ένῶ έχει χάσει ὅλη της τήν αυτόνομη κινητικότητα. Έχει άνάγκη και δέν μπορεί νά φωνάξει. Ένθουσιάζεται και δέν μπορεί νά χειροκροτήσει. Κάτι τήν ένοχλεῖ και δέν μπορεί νά άντιδράσει. Πέθανε ή μητέρα της στο δειπλανὸ κρεβάτι και ὁ μόνος τρόπος νά έκφράσει τὸ έσωτερικό δράμα τοῦ χωρισμοῦ και τὰ συναισθήματά της ἦταν τὰ δάκρυά της.

Οἱ μόνες κινήσεις που μπορεί νά κάνει εἶναι νά άνασηκώσει τὰ φρύδια, νά άνοιγοκλείσει τὰ βλέφαρα και νά μετακινήσει τήν κόρη τοῦ ματιοῦ. Τὸ πρῶτο –τὰ φρύδια- τὸ άξιοποιεῖ για νά δείξει τήν άρνησή της, τὸ δεύτερο –τὰ βλέφαρα- νά δηλώσει κατάφαση και τὸ τρίτο -τὰ μάτια- για νά έκφράσει τήν άνάγκη της για έπικοινωνία. Ένα σῶμα μαραμένο, άλλά και ένα πρόσωπο τόσο φεγγοβόλο ὅσο δέν περιγράφεται. Έπί πλέον, ένα μυαλὸ σε άσύλληπτη έγρήγορη, ταχύτητα και ὀξύτητα, που θα μπορούσε νά τήν βασανίζει ὅσο τίποτε άλλο. Ένας ψυχικός κόσμος πλούσιος σε λεπτομέρειες αἰσθημάτων, μιὰ καρδιά γεμάτη εύγένεια, έλευθερία και άρχοντιά. Σκέπτεται και φροντίζει για ὅλους. Αὐτοῦς που μὲ μεγάλη άφοσίωση και άγάπη τήν περιποιοῦνται τοὺς άγκαλιάζει μὲ ένα σπάνιο ένδιαφέρον. Δέν τῆς ξεφεύγει τίποτα. Σε βλέπει και σε διαβάζει. Άναντίρρητα δίνει πὸ πολλά άπό ὅσα παίρνει. Η πίστη της ζηλευτή. Ο Θεός της ζῶν και έμπεριπατών. Καμμία ύποψία άπουσίας Του. Διάκοσμός της εἰκόνες, στολισμός της κομποσχοίνια, κεράκια, καλόγουστα έκκλησιαστικά άντικείμενα, ὅλα μὲ σπάνια έπιμέλεια έπιλεγμένα και τοποθετημένα. Σε περίοπτη θέση μιὰ εἰκόνα τοῦ Άγίου Λουκά, δίπλα στον Άγιο Νεκτάριο. Συντροφιά της οἱ άγιοι, ὁ έκλεκτὸς άδελφός της και οἱ άγγελικές παρουσίες τών άποκλειστικῶν που σκλαβωμένες άπό τὸ μεγαλεῖο της τήν σκλαβώνουν μὲ τήν ύψηλῶν προδιαγραφῶν φροντίδα τους. Και ὅλοι αὐτοῖ οἱ άμοιβαίως σκλαβωμένοι εἶναι τόσο έλεύθεροι. Και πολὺ χαρούμενοι. Ναί, τὸ έπανάλαμβάνω, χαρούμενοι.

Ένα πλούσιο περιεχόμενο ψυχῆς που διψάει για έκφραση, άλλά ένα στόμα που άδυνατεῖ νά μιλήσει· δύο χέρια που δέν μπορούν νά κάνουν νοήματα· οἱ

φωνητικές χορδές άναξιοποίητες· ένα πρόσωπο που άρνεΐται να κάνει συσπάσεις. Καμμία κίνηση!

Ό,τι χάνει από κίνηση τὸ εκφράζει ὡς ζωὴ καὶ δύναμη μὲ καὶ ἀπὸ τὰ μάτια. Αὐτὰ ἀποτελοῦν τὸ εκφραστικότερο στόμα. Ἄχ! αὐτὰ τὰ μάτια. Εἶναι τόσο λαίμαργα ἔτοιμα νὰ ρουφήξουν καὶ τὴν τελευταία σταγόνα αὐτοῦ που τῆς προσφέρεται. Εἶναι τόσο πρόθυμα νὰ δώσουν ὅ,τι ἢ ἴδια ἔχει. Τόσο εκφραστικά ὅσο κανένα στόμα. Τόσο ὁμορφα ὅσο ἐλάχιστες εἰκόνες. Μέσα ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο μάτια βγαίνει ὅλος τῆς ὁ πανέμορφος ἑαυτός. Μὲ τόση δύναμη καὶ τόση εκφραστικότητα. Δυὸ πηγές που βγάζουν συμπυκνωμένη γλύκα, δροσιά, εὐγένεια, ἀλήθεια. Ἄνοιγοκλείνοντας τὰ βλέφαρα σὲ γράμματα που τῆς προτείνονται σχηματίζει λέξεις, κάνει προτάσεις, προσφέρει τὸν ἑαυτό τῆς, ἐπικοινωνεῖ. Ό,τι χάνει ἀπὸ ποσότητα καὶ χρόνο συμβατικῆς ἐπικοινωνίας τὸ κερδίζει στὸ πολλαπλάσιο ὡς δύναμη ἐκφρασης. Λέει λίγες λέξεις, λίγα λόγια, ὅσα προλαβαίνει μὲ τὰ μάτια, που ὅμως ἔχουν πολὺ λόγο καὶ βαθιὰ σοφία. Γράφει καὶ ποιήματα. Εἶναι ποιητικὴ ἢ ὅλη φύση τῆς. Μπορεῖ νὰ πεῖ τὰ πάντα.

Μοῦ ζήτησε νὰ ἐξομολογηθεῖ γιὰ πρώτη φορὰ στὴ ζωὴ τῆς. Ἄγωνία τῆς πῶς αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ γίνει. Βρέθηκε λύση καὶ τὸ ἔκανε. Καὶ μάλιστα μὲ μοναδικὸ τρόπο. Χωρὶς τὸ ἐργαλεῖο τοῦ λόγου, χωρὶς ἐγὼ νὰ κυττάζω τὰ βλέφαρα που ἀνοιγόκλειναν γιὰ νὰ εκφράσουν συγκεκριμένες ἀμαρτίες. Όλη τῆς ἢ ἐξομολόγηση ἀποτυπώθηκε σὲ ἕνα μουσκεμένο μαξιλάρι που γιὰ περισσότερη ἀπὸ μισὴ ὥρα τὸ ἔβρεχαν δυὸ μάτια που μιλοῦσαν πιὸ πολὺ ἀπὸ τὸ κάθε στόμα καὶ σὲ ἕνα λαμπερὸ πρόσωπο που ἂν καὶ δακρυσμένο ἀκτινοβολοῦσε φῶς καὶ χαρὰ καὶ ἀλήθεια.

Ἡ ἱστορία αὐτὴ εἶχε καὶ συνέχεια, βέβαια. Πολὺ πιὸ ἐνδιαφέρουσα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς. Δὲν μπορούσε νὰ τελειώσει τόσο εὔκολα. Εἶχε καὶ τὰ διλήμματά τῆς. Αὐτὰ ἄρχισαν ὅταν ἡ ἀγάπη μας θέλησε νὰ ἀξιοποιήσει ποικίλα μέσα. Θὰ μπορούσε νὰ βοηθηθεῖ ἢ ἐπικοινωνία τῆς μέγιστα καὶ ἐντυπωσιακὰ ἀπὸ τὴ σύγχρονη τεχνολογία. Γρήγορα βρέθηκε ἕνα σύστημα ψηφιακῆς τεχνολογίας τὸ ὁποῖο παρέχει τὴ δυνατότητα, ἐστιάζοντας τὸ μάτι στὰ γράμματα ἐνὸς πληκτρολογίου ὀθόνης, νὰ σχηματίζει κανεὶς λέξεις καὶ ὀλόκληρες προτάσεις, οἱ ὁποῖες στὴ συνέχεια μὲ ἕνα κλίκ νὰ μετατρέπονται σὲ φωνὴ καὶ λόγο κι ἔτσι μὲ τὰ μάτια νὰ μπορεῖ νὰ μιλήσει. Θὰ μπορούσε ἐνδεχομένως, ἂν ὑπῆρχε μαγνητοφωνημένη ἢ φωνὴ τῆς ἀπὸ τότε που μιλοῦσε, πρὶν δέκα χρόνια, νὰ ἀναλυθεῖ στὶς ἀρμονικὲς τῆς καὶ νὰ ἀνασυντεθεῖ καὶ ἔτσι ἢ ψηφιακὴ φωνὴ νὰ ἔχει τὴ δικὴ τῆς χροιά καὶ ἐκφραση. Θὰ μπορούσε ἐπίσης νὰ τηλεφωνεῖ σὲ κάποιον ὁ ὁποῖος διαθέτει computer μὲ κάμερα καὶ νὰ συνομιλοῦν ἀκουστικὰ ἐκεῖνος μὲ τὸ στόμα καὶ ἢ ἴδια μὲ τὰ μάτια. Θὰ μπορούσαν πολλὰ πράγματα νὰ γίνουν. Νὰ ἀνοιχθεῖ στὸν κόσμο

του διαδικτύου. Θα μπορούσε όμως ή ψηφιακή επικοινωνία να καταργήσει την άμεση οπτική και τόσο έκφραστική επικοινωνία, το αντίκρουσμα του βλέμματος, την άμοιβαία δίψα της εικόνας του προσώπου, την προσπάθεια μέσα από τα μάτια ο ένας να μπει στον ιερό κόσμο του άλλου. Θα μπορούσε τελικά όλα να συνδυαστούν και να αξιοποιηθούν, ώστε και ή τεχνολογία να βοηθήσει και ή άμεσότητα της επικοινωνίας των ματιών να μην καταστραφεί.

Μετά από μήνες βρέθηκα σε μία έκδήλωση στην Κύπρο. Έκδήλωση τιμής ενός χαρισματικού ήρωικού νέου, ο οποίος πάσχει από μυϊκή δυστροφία Duchéne. Αύτη τη στιγμή είναι μόνιμα επί κλίνης, αναπνέει με μάσκα οξυγόνου, έχει τραχειοστομία, μπορεί να μιλήσει άργα και κάπως δύσκολα, ίσα που τον άκοϋς. Δεν μπορεί να φωνάξει. Και το μόνο που μπορεί να κινήσει πολύ έλαφρά, μόλις να άγγίξει μία ευαίσθητη έπιφάνεια, είναι το μεσαίο δάχτυλο του ενός χεριού. Τα άλλα δεν έχουν καθόλου δική τους δύναμη. Με τον τρόπο αυτόν, όμως και κάτω από τις προαναφερθείσες συνθήκες, μπορεί και γράφει στίχους, συνθέτει μουσικά κομμάτια διεθνοϋς έμβέλειας, κυκλοφορεί δίσκους, καταθέτει το μυστικό βάθος της ψυχής του.

Η έκδήλωση μέσα σε ένα κατάμεστο μεγάλο άμφιθέατρο όκτακοσίων και πλέον θέσεων. Παρόντες οί γονείς του, τα άδελφια του, τα άνεψάκια του, ή φιλαρμονική της Κύπρου, έπώνυμοι τραγουδιστές από την Ελλάδα και την Κύπρο. Όλοι πρόθυμοι να παρουσιάσουν το έργο του, να άναδείξουν το ταλέντο του, να έκφράσουν την άγάπη και τον θαυμασμό τους, να φανερώσουν το μεγαλείο της ψυχής του. Ο ίδιος άπών. Παρών από το σπίτι με τηλεδιάσκεψη. Παρών και ως ίδιοφυής μουσικοσυνθέτης, κυρίως όμως ως συνθέτης της μελωδίας της ψυχής. Δεν είναι τόσο το χάρισμα και ή ίκανότητα ούτε ή ίσχυρή θέληση και καρτερία. Είναι ότι σηκώνει μαζί με τους έξαιρετικούς γονείς του έναν άσήκωτο σταυρό με μεγάλη χαρά και πλησμονή έλπίδας, με διακριτικό χαμόγελο και άπροσμέτρητη άξιοπρέπεια. Φέρει ένα τεράστιο βάρος χωρίς την άίσθηση του φορτίου του. Μιλάει για όλα έκτος από τη δυσκολία του. Είναι τόσο άνάλαφρος. Μυστικό του ή συμμαχία της βαθειάς πίστης του με τη χάρι και τη δύναμη του Θεού. Συνοδοιπόροι του οί γονείς, το περιβάλλον του και κάποιοι άφανείς λειτουργοί άγάπης, ίσως από μακρινές χώρες του κόσμου, που είναι οί φύλακες ...άνθρωποι του, σαν άγγελοι του Θεού.

Θα κλείσω με μιá τρίτη σύντομη άναφορά, πάλι στην Κύπρο. Μιá άλλη συγκινητική έκδήλωση συμπάραστασης στους νευρομυϊκούς άσθενείς. Μιá αίθουσα γεμάτη από τέτοιους άδελφούς μας, μαζί με συγγενείς και συμπαραστάτες τους. Η εικόνα από μόνη της τραυματική. Πόνος, δυσφορία, δυσκολία. Έρωτήματα, πώς; γιατί; Η άίσθηση όμως το έντελώς αντίθετο. Χαμόγελο, άξιοπρέπεια,

έλπιδα. Καί πολλή αγάπη, εὐγένεια, ἐνδιαφέρον. Ὁργανωτὴς αὐτῆς τῆς ἐκδήλω-  
σης μιὰ ἄλλη γυναῖκα ἀπίστευτης ζωντάνιας καὶ δυνάμεως. Ὅχι ἀπὸ τοὺς ὑγιείς.  
Καὶ αὐτὴ μὲ νόσο τοῦ κινητικοῦ νευρῶνα. Τραχειοστομία, ἀδυναμία, παράλυση,  
ἀκίνησία. Ἡ κινητικότητα στὸ σχεδὸν μηδέν. Ἡ ἐνεργητικότητα στὸ ἄπειρο. Ἐπι-  
βάλλει στοὺς φροντιστὲς τῆς -δυὸ καταπληκτικὲς κοπέλλες ἀπὸ τὸ Βιετνάμ- καὶ  
στοὺς πολλοὺς καὶ ἐξαιρετικοὺς φίλους τῆς, ποὺ τὴν ἐπισκέπτονται ὡς μαθητὲς  
τῆς, νὰ τὴν μετακινοῦν μὲ ὅλη τὴν τεχνολογικὴ συνοδεία τῆς σὲ πνευματικὲς  
συγκεντρώσεις, σὲ ἀγρυπνίες, σὲ μοναστήρια, τελευταῖα δὲ ἦρθε καὶ στὴν Ἑλλά-  
δα γιὰ προσκύνημα στὸν Ὅσιο Ἐφραίμ καὶ γιὰ νὰ βοηθήσει τοὺς ἐδῶ συνασθενεῖς  
τῆς. Κανεὶς ἀπὸ τὸν περίγυρό τῆς δὲν κουράζεται. Κανένας δὲν διαμαρτύρεται.  
Ἔχει γιὰ ὅλους κάτι σπάνιο νὰ δώσει. Κανέναν καὶ τίποτα δὲν ξεχνάει. Ἐτοιμάζει  
τώρα ξενῶνα γιὰ νευρομυϊκοὺς ἀσθενεῖς ποὺ δὲν ἔχουν προϋποθέσεις στὸ σπίτι.  
Ἔχει ξεσηκώσει τοὺς πάντας. Καὶ αὐτὴ μὲ τὰ μάτια. Κι ἐδῶ ἡ πίστη τὸ κρυμμένο  
μυστικὸ τῆς, τὸ καύσιμο στὸν δυσλειτουργικὸ κινητήρα τῆς, ποὺ ὅμως πιάνει  
ταχύτητες ποὺ κανένας ἀπὸ μᾶς δὲν μπορεῖ νὰ πλησιάσει.

Ὅλους αὐτοὺς τοὺς σπάνιους ἀνθρώπους τοὺς βλέπεις καὶ δὲν τοὺς λυπᾶ-  
σαι. Καθόλου! Μόνο θαυμάζεις, ἐμπνέεσαι καὶ ἀγαπᾶς. Μὲ τρόπους καὶ σὲ βαθμὸ  
ποὺ δὲν σοῦ συμβαίνει σὲ ἄλλες περιπτώσεις. Εἶναι ἀλήθεια πὼς δὲν ἔχουν ὅλοι  
τέτοια πίστη. Οὔτε τέτοιες προϋποθέσεις βοήθειας καὶ συμπαράστασης. Γι' αὐτὸ  
καὶ οἱ ἀνάγκες τους εἶναι πιὸ πιεστικὲς καὶ πιὸ μεγάλες. Καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς δικῆς  
μας συμμετοχῆς στὴ ζωὴ τους πιὸ ἐπίμονη καὶ πιὸ ἐπιτακτικὴ. Γιατὶ αὐτὸ ποὺ  
τελικὰ ἀξίζει περισσότερο στὴ ζωὴ αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων δὲν εἶναι οὔτε ἡ πίστη  
τους οὔτε καὶ ἡ αγάπη μας. Εἶναι ἡ ἀλήθεια ποὺ μόνον μαζί ὅμως μπορούμε νὰ  
ἀνακαλύψουμε.

## **Γ. Ἀνακουφιστικὴ Φροντίδα**

Ἀντικρῦζοντας τὸ πρόβλημα τῶν νευρομυϊκῶν ἀσθενῶν θὰ μπορούσαμε  
νὰ μιλήσουμε γιὰ τὸ ἐρώτημα τοῦ πόνου, γιὰ τὴν κρίση τῆς πίστεως, γιὰ τὴν  
ἀνάγκη τῆς ὑπομονῆς, γιὰ τὴ συμπαράσταση καὶ αγάπη τοῦ περιβάλλοντος. Ἐγὼ  
ἀπόψε θὰ ἤθελα νὰ ἀσχοληθῶ μὲ τὸ τελευταῖο, βασιζόμενος ἀφ' ἐνὸς μὲν στὴν  
ἐμπειρία μου μὲ τέτοιου τύπου περιστατικὰ, σὰν αὐτὰ ποὺ ἐνδεικτικὰ προανέ-  
φερα, ἀφ' ἐτέρου δὲ καὶ στὴ Μονάδα Ἀνακουφιστικῆς Φροντίδας ἀσθενῶν τελι-  
κοῦ σταδίου, ποὺ μὲ τὸ ὄνομα "ΓΑΛΙΛΑΙΑ", ἐδῶ καὶ ἐνάμισυ χρόνο λειτουργεῖ  
κάτω ἀπὸ τὴν εὐθύνη τῆς Μητροπόλεως Μεσογαίας καὶ Λαυρεωτικῆς.

Ἡ Ἀγγλικὴ λέξη palliative care προέρχεται ἀπὸ τὴν λατινικὴν pallium ποὺ  
σημαίνει σκέπασμα ἢ προστατευτικὸ κάλυμμα. Ἡ ἴδια λέξη μεταφράζεται πιὸ

ὄμορφα στὰ Ἑλληνικά μὲ τὶς λέξεις ἀνακούφιση, ἢ παρηγορία, παραμυθία, παράκληση καὶ φροντίδα.

Ἄν ἡ ἰατρικὴ βασικά ἐκφράζει διαγνωστικὴ ἰκανότητα καὶ θεραπευτικὴ δυνατότητα, ἂν στηρίζεται σὲ πλοῦτο γνώσης καὶ χάρισμα ὀξυδέρκειας ἢ ἐπιδεξιότητας, ἂν ὡς στόχο της ἔχει τὴν θεραπευτικὴ ἐπιτυχία, ἡ ἀνακουφιστικὴ ἀγωγή στηρίζεται σὲ ἀρκετὰ διαφορετικὲς σταθερές. Αὐτὴ δὲν βασίζεται στὴ γνώση ἀλλὰ στὰ βαθύτερα αἰσθήματα ἀγάπης καὶ συμπάραστασης· δὲν θεραπεύει, ἀλλὰ παίρνει τὸ βάρος τῆς ἀρρώστιας ὀλιστικὰ καὶ τὸ σηκώνει μαζί μὲ τὸν ἀσθενή· ἡ ἐπιτυχία της δὲν ἔγκειται στὸ νὰ δώσει ὑγεία στὸ σῶμα, ἀλλὰ στὸ νὰ ζωντανέψει τὴν ψυχὴ, νὰ τὴν ξεκουράσει.

Πῶς νὰ τὸ κάνουμε; ἡ θεραπεία, παρὰ τὸ ὅτι εἶναι σκοπὸς ἱερὸς καὶ ἀνεκτίμητος, ἔχει μέσα της κάτι τὸ ψυχρὸ. Χορηγεῖ φάρμακα, χρησιμοποιεῖ μεθόδους, ἐγχειρητικὲς παρεμβάσεις, ἀξιοποιεῖ γνώση, ἐξυπνάδα, ἐπιδεξιότητα, ἀπευθύνεται στὸ σῶμα καὶ συχνὰ ἀφήνει τὸν θεράποντα σχετικὰ ἀπ' ἔξω. Ἔχει καὶ κάποια κρυφὴ ἔπαρση. Ὁ γιατρὸς προσπαθεῖ νὰ θεραπεύσει, νὰ τὰ καταφέρει, νὰ νικήσει.

Ἀντίθετα, ἀνακουφίζω σημαίνει ξελαφρώνω, σηκώνω ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ ἄλλου, τοῦ τὸ κάνω πιὸ κοῦφο, πιὸ ἐλαφρὺ· δὲν βοηθῶ ἀπλᾶ, ἀλλὰ συμμετέχω στὸ δρᾶμα του· δὲν τὸν σώζω -τὸ ξέρω αὐτὸ ἐκ τῶν προτέρων· τὸν παρηγορῶ, τοῦ συμπαρίσταμαι, εἶμαι πολὺ μαζί του. Προσπαθῶ νὰ μὴν πονάει ἐκεῖνος καὶ συμπονῶ. Παίρνω πόνο, δὲν δίνω θεραπεία. Προσφέρω ἐνδιαφέρον καὶ παρουσία.

Σκοπὸς τῆς Ἀνακουφιστικῆς φροντίδας εἶναι νὰ φτιάξει σχέση, ὅχι νὰ βοηθήσει, εἶναι νὰ καταλάβει ὁ πάσχων ὅτι εἶναι:

- α) **πολὺ ἀγαπητός,**
- β) **πολὺ ἐπιθυμητός,**
- γ) **πολὺ πολύτιμος.**

Ἐνῶ κουράζει μὲ τὴν δυσφορία του, μὲ τὴν κατάστασή του, ἀκόμη καὶ μὲ τὴν γκρίνια του, εἶναι ἀγαπητός.

Ἐνῶ μόνο πού τὸν βλέπουμε νὰ ὑποφέρει ἢ νὰ σβήνει, ἡ εἰκόνα του μᾶς κάνει νὰ θλιβόμαστε, δὲν τὸν ἀποφεύγουμε, μᾶς εἶναι ἐπιθυμητός.

Ἐνῶ ὁ ἴδιος δὲν εἶναι ἰκανὸς νὰ προσφέρει πλέον τίποτα στὴν κοινωνία οὔτε στὸν ἑαυτὸ του οὔτε καὶ στὸ μέλλον, μᾶς εἶναι πολύτιμος. Δίπλα του αἰσθανόμαστε ὅτι γινόμαστε πιὸ ἀληθινοί, μᾶς βοηθεῖ νὰ βγάλουμε τὸ καλύτερο κομμάτι τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ δημιουργοῦμε βαθιὰ σχέση μαζί του, πολὺ πιὸ διαφορετικὴ ἀπὸ τότε πού ἦταν καλὰ ἢ δὲν εἶχε τὴν ἀνάγκη μας. Δίνουμε τὴ δική μας

καρδιά ως αγάπη και φροντίδα και παίρνουμε από τη δική του ως ταπεινή εύγνωμοσύνη. Δημιουργοῦμε σχέση χωρίς να περιμένουμε να παρηγορηθοῦμε οὔτε και από τη διάρκειά της. Αὐτή συχνά δὲν ὑπάρχει. Τὴν διακόπτει ὁ θάνατος. Ἀντίθετα δημιουργοῦμε σχέση ἀπὸ τὴν ὁποία ξέρουμε ὅτι θὰ πονέσουμε, μάλιστα ἀνάλογα μὲ τὸ πόσο δυνατὴ αὐτὴ εἶναι. Καὶ αὐτὸς ὁ στόχος μας δὲν ἀπειλεῖται μὲ ἀποτυχία. «*Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει*» (Α' Κορ. ιγ' 8).

Ἀνακουφιστικὴ φροντίδα σημαίνει προσφορά, ὅπου ὅμως τὸ προσφερόμενο εἶναι ὅλος ὁ ἑαυτὸς μας, ὄχι κλάσμα του. Ὁ ἄνθρωπος πάσχει, ὑποφέρει, βασανίζεται, δὲν ἀντέχει τὸν ἑαυτὸ του, τὶς σκέψεις του, τὴν ἀναπνοή του, ἴσως οὔτε κι ἐμᾶς τοὺς συμπαραστάτες του, δὲν θέλει νὰ ζεῖ. Ἡ δική μας παρουσία ὅμως μπορεῖ νὰ μειώσῃ τὸν πόνο, νὰ ἀπαλύνῃ τὶς κατακλίσεις, νὰ στηρίξῃ τὸν καταρρέοντα ψυχισμό, νὰ ἀναζωογονήσῃ τὴν ἀναπνοή, νὰ σκεφθεῖ πρὶν ὁ ἀσθενὴς ζητήσει, νὰ ξαναφέρει τὴν ἀγάπη στὴ ζωὴ.

Ἀνακουφιστικὴ φροντίδα σημαίνει ἀγάπη. Αὐτὴν δὲν τὴν προσφέρεις. Γι' αὐτὴν προσφέρεσαι. Προσφέρεσαι ὁλόκληρος. Δὲν δίνεις ἀπὸ αὐτὸ πού ἔχεις. Προσφέρεις ὅ,τι εἶσαι. Χρειάζεται νὰ ἀντέχεις, νὰ μὴν ἔχεις χρόνο γιὰ σένα, κανένα δικαίωμα, ζεῖς γιὰ τὸν ἄλλον καὶ παίρνεις, μαζί μὲ τὸν πόνο του, πολλὴ ζωὴ ἀπὸ τὴ λίγη ζωὴ του, πολλὴ δύναμη ἀπὸ τὶς ἀσθενικὲς δυνάμεις του.

Ἀνακουφιστικὴ φροντίδα ὅμως σημαίνει καὶ μετάγγιση ἐλπίδας, πίστεως καὶ πνευματικῆς προοπτικῆς. Ἡ πνευματικὴ στήριξη τοῦ πάσχοντος δὲν στηρίζεται σὲ λόγια, συμβουλές ἢ παρηγορητικὰ ψέμματα. Μπορεῖ νὰ χρησιμοποιεῖ τὸν λόγο, ἀλλὰ δὲν ψάχνει γιὰ ἀπαντήσεις, ἐπιχειρήματα, δῆθεν ἀπλουστεύσεις.

Τὰ βασανιστικὰ *γιατί* τοῦ φυσικοῦ μαρτυρίου, τῆς ἀνερμήνευτης ἀδικίας, τοῦ ἀδυσώπητου τέλους, δὲν χρειάζονται ἀπαντήσεις, γιατί δὲν ὑπάρχουν τέτοιες ἀπλές καὶ γνωστές. Ἐνῶ σὲ ὅλα ὑπάρχουν οἱ λόγοι, τὰ βαθύτερα αἷτια, γιὰ κάποιον λόγο, στὸν κόσμον πού ζοῦμε, αὐτὰ δὲν εἶναι συνήθως εὐνόητα, φανερά ἢ κατανοητά. Δὲν ὑπάρχουν μυστικὰ πού γνωρίζουν κάποιοι σοφοὶ ἢ οἱ ὑγιεῖς ἀλλὰ ἀγνοοῦν οἱ πάσχοντες. Αὐτοί, ἂν καὶ ἀδυνατοῦν νὰ τὴν ἐκφράσουν, γνωρίζουν καλύτερα τὴν ἀλήθεια.

Μιὰ ἐπίσκεψη σὲ ἓναν ἀσθενῆ σὰν αὐτοὺς πού προαναφέραμε ἢ σὲ ἓνα ἴδρυμα μὲ ἄτομα μὲ εἰδικὲς ἀνάγκες γκρεμίζει τὴ λογικὴ σου, ξεσχίζει τὸ συναίσθημά σου, καταστρέφει τὴν ἐσωτερικὴ ἡσυχία σου, προκαλεῖ ὑπαρξιακὴ ἀπόρριψη τοῦ κόσμου, τῶν κοινωνιῶν, τῶν ἐπιδιώξεων, τῶν προοπτικῶν καὶ γεννᾷ ἐρωτήματα γιὰ τὸν λόγο τῆς ὑπάρξεώς σου, γιὰ τὴν ἀντιμετώπισή της, γιὰ τὸ τί ἀξίζει καὶ τί ὄχι, γιὰ τὴν ἐξουσία, γιὰ τὸν Θεό. Πῶς εἶναι δυνατόν ὁ Θεὸς νὰ συμβαδίζει μὲ αὐτὴν τὴν τραγικότητα καὶ ἀδικία; Ποιὸς ἀπὸ μᾶς ἂν ἦταν θεὸς θὰ ἔφτιαχνε τέτοιον κόσμον; Καὶ γιατί; Μήπως τελικὰ ἡ ἀνθρώπινη φύση κρύβει περισσότερη

καλωσύνη από τή θεϊκή; Ἡ τί καί ποιός εἶναι σέ τελική ἀνάλυση ὁ Θεός; Ὁ λάθος δημιουργός; ὁ Δημιουργός τοῦ λάθους κόσμου; ὁ ἠττημένος ἀπό τὸ κακὸ καλός; Ὁ Ἅγιος ποῦ δὲν ἔχει ὅλη τή δύναμη; ὁ Παντοδύναμος ποῦ δὲν ἔχει τέλεια ἀγάπη;

Αὐτὰ ὑπάρχουν ὡς ἐρωτήματα ἀν πλησιάσεις πνιγμένος στὰ ἀνθρώπινα ὄρια τῆς σκέψης ἢ βουλιαγμένος στὰ ταραγμένα νερὰ τῆς συναισθηματικῆς μυωπίας. Ὁ συνδυασμὸς ὁμως πίστεως καὶ ἀγάπης μεταμορφώνει ἐντελῶς τὸ σκηνικὸ.

#### **Δ. Ὁ ἀποδέκτης τῆς ἀγάπης**

Μέσα ἀπὸ τὴν ἄσκηση τῆς ἀγάπης ὡς προσωπικῆς κένωσης καὶ διαπροσωπικῆς κοινωνίας, ἐπιτυγχάνεται μιὰ διπλὴ ἀποκάλυψη τοῦ συνανθρώπου μας ὡς πλησίον καὶ ἀδελφοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ. Μέσα στὴν ὑπέροχη παραβολὴ τοῦ Καλοῦ Σαμαρείτου, βλέπει κανεὶς πῶς ἡ ἀνιδιοτελὴς φροντίδα, φέρνει τὴν προσωπικὴ κένωση, καταργεῖ τὴν ἐσωτερικὴ ἀπόσταση ποῦ προξενεῖ ἡ φιλαυτία μας καὶ μεταμορφώνει τὸν πάσχοντα σὲ πλησίον.

Ἡ Ἐκκλησία μας, μέσα στὴν πλούσια ἐμπειρία τῆς βιωμένης διδασκαλίας τῆς προχωρεῖ ἀκόμη περισσότερο· ἀναδεικνύει τὸν πλησίον σὲ ἀδελφὸ, ὡς προερχόμενον ἀπὸ τὴν ἴδια *δελφύν*, τὴν ἴδια μήτρα. Τὸν καθιστᾷ ὄχι ἀπλᾶ κοντινὸ, ἀλλὰ συγγενῆ καὶ μάλιστα τὸν πλησιέστερο συγγενῆ.

Καὶ αὐτὸ πάλι δὲν εἶναι τὸ μεῖζον τῆς ἀξίας τοῦ πλησίον. Ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ἀναβιβάζει τὸν πλησίον στὴ δοξασμένη σχέση τοῦ δικοῦ Του ἀδελφοῦ: «*Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε*» (Ματθ. κε' 40). «*Οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφούς αὐτοὺς καλεῖν*» (Ἐβρ. β' 11), ὅπως λέγει καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στοὺς Ἑβραίους. Μέσα ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου ὁ πλησίον ἀναδεικνύεται σὲ ἀδελφὸ τοῦ Χριστοῦ, στὴν ὄρατὴ εἰκόνα Του, σὲ δική μας εὐκαιρία συνάντησής Του.

Μὲ τὴν ἔννοια αὐτὴν, κάθε λειτουργὸς ἀγάπης εἶναι μᾶλλον εὐεργετούμενος παρὰ εὐεργετῶν, ταπεινὸς ἀποδέκτης εὐλογίας παρὰ ἐξαντλούμενος διακονητής, διότι «*μέγας ἐστὶν τῆς εὐποιίας ὁ πλοῦτος, ἐν τῷ δίδόναι γὰρ λαμβάνεται καὶ ἐν τῷ σκορπίζειν συνάγεται*» (Ἁγ. Ἰωάννης Χρυσόστομος).

#### **Ε. Ὁ νευρομυϊκὸς ἀσθενὴς (Νόσος τοῦ Κινητικοῦ Νευρώνα, MND)**

Ἡ Ἀνακουφιστικὴ Φροντίδα προέκυψε ὡς ἀνάγκη συμπαράστασης κυρίως καρκινοπαθῶν ἀσθενῶν τελικοῦ σταδίου καὶ μάλιστα ὡς ἀπάντηση στὰ ἀδυσώπητα εὐθανασιακὰ διλήμματα. Ἀνέπτυξε ὁμως τὴν ἀρετὴ τῆς ἀνιδιοτελοῦς διακονίας



καὶ θυσιαστικῆς προσφορᾶς σὲ τέτοιο μέτρο καὶ ἔκταση ποὺ χωρὶς ἀμφιβολία θὰ μπορούσε νὰ συμπεριλάβει καὶ τοὺς νευρομυϊκοὺς ἀσθενεῖς.

(α) Ἕνας τέτοιος ἀσθενὴς στερεῖται παντελῶς τῶν κινητικῶν δυνατοτήτων. Εἶναι ξαπλωμένος καὶ δὲν μπορεῖ νὰ γυρίσει στὸ πλευρό. Φυσικὰ ἀδυνατεῖ πλήρως νὰ βαδίσει. Σὲ πολλὲς περιπτώσεις δυσκολεύεται νὰ καταπιεῖ, νὰ μιλήσει, στοιχειωδῶς νὰ αὐτοεξυπηρετηθεῖ.

Δὲν μπορεῖ νὰ ἐκφραστεῖ, νὰ φωνάξει, νὰ θυμώσει, νὰ ἀγκαλιάσει, νὰ χειροκροτήσει, νὰ ἀμυνθεῖ ἐνοχλούμενος ἀπὸ ἓνα ἔντομο ἢ ζωῦφιο. Μπορεῖ μόνο νὰ δακρῦσει. Τὸν πλοῦτο τοῦ ἐσωτερικοῦ του κόσμου ἀναγκάζεται νὰ τὸν μεταφέρει μὲ χρονικὴ καθυστέρηση καὶ μὲ τὸν πλέον συντομευμένο τρόπο.

(β) Ἔχει αἰσθητικότητα. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι αἰσθάνεται τὴ φαγούρα, τὸν πόνο, τὶς ἐνοχλήσεις τῶν ἐντόμων, τὸ γλείψιμο τοῦ ἰδρώτα στὸ σῶμα, τὶς κινήσεις τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν. Ἀλλὰ δὲν μπορεῖ οὔτε νὰ ἀμυνθεῖ οὔτε νὰ ἀπολαύσει καὶ τὰ στοιχειώδη, ὅπως τὸ φαγητό, τὴν ἀνάσα τῆς ἀναπνοῆς, τὴν ἀναγκαῖα αὐτονομία, τὸν χορτασμό τῶν ματιῶν, τὶς πληθωρικὲς ἀπαιτήσεις τῶν αἰσθήσεων.

(γ) Γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς εἶναι ἀπόλυτα ἐξαρτώμενος. Γιὰ τὶς φυσικὲς του ἀνάγκες ἐξυπηρετεῖται ἀπὸ ἄλλους. Πρέπει διαρκῶς νὰ ζητάει, χωρὶς νὰ μπορεῖ νὰ δώσει. Εὐκόλα τραυματίζεται ἢ ἀξιοπρέπειά του. Θὰ μπορούσε νὰ συγκρίνεται καὶ νὰ ζηλεύει, χωρὶς νὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἱκανοποιήσει τὶς ἐπιθυμίες του.

(δ) Δὲν μπορεῖ νὰ χαρεῖ τὴ ζωὴ, νὰ διασκεδάσει ὅπως ὅλοι οἱ γύρω του. Δὲν ἐλπίζει γιὰ κάτι καλύτερο. Ἄγνοεῖ τὸ μέλλον του καὶ ἀγωνιᾷ γιὰ τὴν προοπτικὴ του. Καὶ ἐπειδὴ εἶναι πολὺ δύσκολο ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ ἐκφράσει, τὰ κρατάει μέσα του. Ὑπάρχει πάντα βᾶρος ποὺ δὲν μπορεῖς νὰ τοῦ τὸ πάρεις.

(ε) Ὁ πειρασμὸς νὰ αἰσθάνεται ὡς μηχανὴ βιολογικῶν ἀναγκῶν καὶ λιγότερο ὡς αὐτόνομη ὄντοτητα κοινωνουμένων χαρισμάτων εἶναι πολὺ μεγάλος. Ἡ αἴσθηση τοῦ περιορισμένου αὐτεξουσίου εἶναι ἀπόλυτα δικαιολογημένη. Αἰσθάνεται ὅτι περισσότερα παίρνει, ἐλάχιστα δίνει, πολὺ ὑποχρεώνεται.

(στ) Αἰσθάνεται ἐπίσης ὅτι δὲν μπορούμε νὰ τὸν καταλάβουμε πῶς νοιώθει, νὰ μποῦμε στὴ θέση του. Μπορεῖ νὰ εἴμαστε δικαιολογημένοι γιὰ κάτι τέτοιο, ἀλλὰ αὐτὸ κτίζει ἀπόσταση μέσα του. Ἡ σκέψη ὅτι ἡ δική του κατάσταση εἶναι συνεχῆς, ἐνῶ ἡ δική μας παρουσία κοντὰ του ἔχει καὶ διαλείμματα, ἀποτελεῖ ἄλλον ἓνα παράγοντα ἀναμενόμενης ἐσωτερικῆς ἀναστάτωσης τοῦ θυμικοῦ.

(ζ) Ποιὲς οἱ ἀνάγκες του πέραν τῆς φυσικῆς ἀνακούφισης; Πρώτιστη εἶναι ἡ ἐλπίδα, ἡ ὁποία ὅμως πρέπει νὰ ἀναζητηθεῖ πέραν ἀπὸ κάθε κοσμικὴ ἢ λογικὴ αἰτιολογία. Ἡ ἀναγκαιότητα τῆς χαρᾶς εἶναι ἐπιτακτικὴ, ἀλλὰ στὸ περιβάλλον τῆς ζωῆς του ἐξαιρετικὰ δύσκολη. Τὸ ἴδιο καὶ ἡ ἀξιοπρέπεια, ἡ βᾶση ὅμως τῆς ὁποίας

δὲν μπορεῖ νὰ βρεθεῖ στὴν ἐγλωσσικὴ ἀντίληψη περὶ ἀξίας, ἀλλὰ στὰ μυστικὰ βάρη τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ ἀσφαλῶς καὶ δὲν εἶναι εὐδιάκριτα.

### **ΣΤ. Ἀνακουφιστικὴ Φροντίδα Νευρομυϊκῶν Ἀσθενῶν**

Μὲ τὰ δεδομένα αὐτά, οἱ λειτουργοὶ τῆς ἀνακουφιστικῆς διακονίας νευρομυϊκῶν ἀσθενῶν διαμορφώνουν μία προσέγγιση ἀρκετὰ διαφοροποιημένη ἀπὸ αὐτὴν τῶν συνήθων λειτουργῶν ὑγείας, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τῶν λειτουργῶν τῆς ἀνακουφιστικῆς φροντίδας καρκινοπαθῶν ἀσθενῶν τελικοῦ σταδίου, ὅπου ἐκεῖ τὸ κυριαρχοῦν στοιχεῖο εἶναι ὁ ἐπικείμενος θάνατος. Ἄς δοῦμε κάποια χαρακτηριστικὰ τῆς.

(α) Τὸ πρῶτο ἰδίωμα τῆς προέρχεται ἀπὸ τὸ ὅτι στὶς περιπτώσεις τῶν νευρομυϊκῶν ἀσθενῶν, ἡ κατάσταση δὲν εἶναι ἀναστρέψιμη, οὔτε εὐκόλα διαχειρίσιμη, ὁ ἀσθενὴς δὲν εἶναι θεραπεύσιμος, ἢ δὲ ὑγεία του προοδευτικὰ καταρρέει καὶ μάλιστα συνήθως ἀπαιτεῖ πρὸς τοῦτο ἀρκετὸ χρόνο. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι δὲν φαίνεται τὸ τέλος ὡς ἀνακούφιση οὔτε καὶ ὡς ἄμεση ἀπειλή, ἀλλὰ ἡ ἐξέλιξη ἔχει ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς βασανιστικῆς παρατεινόμενης διαδικασίας. Ὁ φόβος τῶν ἄγνωστων συνεπειῶν, τῶν αἰφνιδιαστικῶν καὶ μὴ πάντοτε προβλέψιμων ἐξελίξεων ἀποτελεῖ δύσκολο νὰ ἀντιμετωπισθεῖ ἀντίπαλο. Εἶναι ὅμως καὶ σύμμαχος. Ὑποχρεωτικὰ φιλοσοφοῦμε· γιατί αὐτὸς καὶ ὄχι ἐμεῖς; Ἄλλοτε τὸ ἀπωθοῦμε. Παρὰ ταῦτα, μπορεῖ νὰ συμβεῖ καὶ σὲ μᾶς. Ἄλλοτε πάλι ἀνακύπτουν ἐρωτήματα: γιατί ὁ Θεὸς ποὺ δὲν ἀποτρέπει, τώρα ποὺ εἶναι ἀργὰ νὰ ἐνισχύει;

(β) Ἐνα δεύτερο χαρακτηριστικὸ τῆς Ἀνακουφιστικῆς φροντίδας εἶναι ὅτι τὸ πλησίασμα τοῦ ἀσθενοῦς δὲν διακρίνεται οὔτε ἀπὸ τὴν ἐλπίδα οὔτε καὶ ἀπὸ τὴν ἔπαρση τῆς θεραπευτικῆς ἰκανότητος, ἀλλὰ κυριαρχεῖται ἀπὸ τὴν ταπείνωση τῆς ἀνακούφισης καὶ μόνον τοῦ πάσχοντος, ἢ ὁποῖα μάλιστα στὴν περίπτωση τῶν νευρομυϊκῶν ἀσθενῶν ἔχει ἀπροσδιόριστη ἐξέλιξη καὶ ἀπρόβλεπτη ἀλλὰ συνήθως μακρὰ διάρκεια.

(γ) Τέλος, μαζί μὲ τὸν ἀσθενῆ, οἱ συγγενεῖς, οἱ νοσηλευτές, οἱ ἰατροὶ εἶναι ὅλοι χωρὶς ἐλπίδες, κουρασμένοι. Βασικὸ στοιχεῖο ἢ αἴσθησις τοῦ ἀδιεξόδου καὶ ἡ γενικευμένη κατάρρευση. Καὶ ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ. Καταρρέει καὶ τὸ περιβάλλον. Ἐπὶ πλέον, ἡ εἰκόνα προκαλεῖ ἔντονη λύπη καὶ ἐξαιρετικὰ λεπτὴ συμπάθεια.

Πρέπει νὰ θεμελιώσουμε ἐλπίδες σὲ ἄλλη προοπτικὴ, νὰ ἀναζητήσουμε νόημα πρὸς ἄλλη ἀπὸ τὴν συνήθη κατεύθυνση. Ἡ ἀγάπη καὶ ἡ συμπαράσταση ἀπὸ μόνες τους δὲν ἀρκοῦν. Οὔτε τὸν πόνο ἐξαλείφουν οὔτε στὴν ὑπαρξιακὴ βάση ἀπαντοῦν. Ἴσως ἐκτὸς ἀπὸ ἀμοιβαία ἀγάπη ποὺ βγαίνει αὐθόρμητα νὰ εἶναι εὐκαιρία νὰ βροῦμε πίστη μέσα μας. Αὐτὴ εἶναι ἡ πρόκληση. Αὐτὴ καταργεῖ τὸ

έρωτημα τῆς ὕπαρξης τοῦ Θεοῦ, λυτρώνει ἀπὸ τὴν σκληρότητα τῆς ἀμφισβήτησής Του καὶ τὰ ἀντικαθιστᾷ μὲ τὴν προσπάθεια τῆς αἴσθησης τῆς παρουσίας Του. Αὐτὸ συνέβη μὲ τὰ ἄτομα ποὺ προανέφερα. Σὲ αὐτοὺς ἡ πίστη ἀνδρώθηκε μέσα ἀπὸ τὴ δοκιμασία.

## **Z. Τί μπορεῖ νὰ προσφέρει ὁ νευρομυϊκὸς ἀσθενής;**

Τὸ σημαντικό στὴν Ἀνακουφιστικὴ φροντίδα τῶν νευρομυϊκῶν ἀσθενῶν εἶναι τὸ μεγάλο δυναμικὸ ποὺ κυριαρχεῖ στὴν ψυχὴ τους, μάλιστα σὲ τέτοιο βαθμὸ ποὺ συχνὰ ὁ διακονῶν καὶ ἀνακουφίζων, δέχεται πολὺ μεγαλύτερο ἀνταπόδομα ἀπὸ αὐτὸ ποὺ προσφέρει.

(α) Τὸ πρῶτο ποῦ δίνει ὁ ἀσθενής εἶναι ὁ ἀγῶνας του. Κάτω ἀπὸ τὶς πλέον δύσκολες συνθήκες ἐκτείνει, τεντώνει τὴν ὕπαρξή του καὶ βγάζει δυνάμεις σπάνιες, ποὺ κάτω ἀπὸ συνήθεις συνθήκες δὲν ἐκδηλώνονται. Ὁ κάθε ἄνθρωπος ἔχει πολὺ πλουσιότερο δυναμικὸ ἀπὸ ὅσο ἐμφανίζει. Ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπιβίωσης καὶ τῆς συντήρησης στὴ ζωὴ, κάτω ἀπὸ ἐξαιρετικὰ δύσκολες συνθήκες, διαστέλλει τὸν ἄνθρωπο, τὸν μεγενθύνει. Τὴ στιγμὴ ποὺ φαίνεται πὼς χάνει τὴν ἀξιοπρέπειά του καὶ πὼς μειώνεται ἡ ποιότητα τῆς ζωῆς του, τοῦ προσθέτει ἀξία καὶ ποιότητα τέτοια ποὺ διαφορετικὰ δὲν θὰ μπορούσε νὰ ἀναδείξει. Οἱ κρυμμένες του δυνάμεις ἔρχονται στὴν ἐπιφάνεια. Καὶ αὐτὸ μεταγίγεται.

(β) Τὸ δεύτερο στοιχεῖο ποὺ πραγματικὰ συγκλονίζει εἶναι ἡ ταπείνωση τοῦ ἀσθενοῦς, ὁ ὁποῖος παραδίδεται, γίνεται ἀπόλυτα ἐξαρτώμενος. Ζεῖ τὴν ταπείνωση τοῦ αἰτεῖσθαι καὶ λαμβάνειν. Στὶς σχέσεις του, δείχνει νὰ δίνει λίγα καὶ νὰ παίρνει πολλά. Καὶ συμφιλιώνεται μὲ αὐτὴ τὴν πραγματικότητα. Ὅταν αὐτὸ δὲν τοῦ δημιουργεῖ συμπλέγματα τραυματισμένου ἐγωισμοῦ, τότε προκαλεῖ μία ἐσωτερικὴ ταπείνωση ποὺ τὸν καθιστᾷ ὠριμον «ὡς παιδίον» (Λουκ. ιη' 17), ἔτοιμο γιὰ τὴν βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἀποκτᾷ συνειδητοποιημένη παιδικότητα.

(γ) Σίγουρα δὲν θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ παραλείψει τὸ μέγεθος τῆς ὑπομονῆς καὶ ἐγκαρτέρησης τῶν νευρομυϊκῶν ἀσθενῶν. Ἴσως ἡ μεγαλύτερη ἄσκηση εἶναι αὐτὴ τῶν στυλιτῶν καὶ τῶν ἐγκλείστων ἀσκητῶν. Ἡ κίνηση τῶν μελῶν τοῦ σώματος καὶ κυρίως τῶν ποδιῶν, τὸ ἄνοιγμα τῆς ἀπεριόριστης θέας, ἡ ἀπόλαυση τῶν γευστικῶν ἐναλλαγῶν, ἡ ἀπελευθέρωση τῆς ἔκφρασης καὶ τοῦ λόγου, ἡ ἱκανοποίηση τῶν βουλευτικῶν ὑποδείξεων, ἀποτελοῦν ἀναγκαῖες προϋποθέσεις νὰ βιώνει κανεὶς τὴν ἐλευθερία του καὶ τὴ ζωὴ. Τὸ νὰ μπορεῖ ὅμως κάποιος νὰ ζεῖ τὴν αὐτεξουσιότητά του μέσα ἀπὸ πλήρη ἀκίνησια, χωρὶς ἐναλλαγές εἰκόνων καὶ αἰσθητικῶν ἐρεθισμάτων, δίχως λόγο, μὲ αὐστηρὰ ἐλεγχόμενη τὴ βουλευτικὴ

δυναμική του, με πλήρη άνοχη τοῦ ἀδύναμου ἑαυτοῦ του, αὐτὸ ἀπὸ μόνο του ἔχει στοιχεῖα πνευματικῆς ὑπέρβασης μοναδικά.

(δ) Κατακλείοντας δὲν θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ παραλείψει τὴν προσφορὰ τῆς δοκιμασμένης καὶ δυνατῆς πίστης ὅσων ἀσθενῶν βρῆκαν τὸ μυστικὸ τῆς πίστης. Ἡ πίστη αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἐντελῶς ἄλλης ποιότητος ἀπὸ τὴν ὁποιαδήποτε καλλιεργημένη πίστη, ἡ ὁποία μπορεῖ μὲν νὰ ἐδράζεται στὴν ταπεινὴ καὶ ἀγνή προαίρεση, δὲν ἔχει ὅμως τὸ σημεῖο καὶ τὴ σφραγίδα τῆς συνεχοῦς καὶ ἀδυσώπητης δοκιμασίας.

## **Η. «Εἶδες τὸν ἀδελφόν σου, εἶδες Κύριον τὸν Θεόν σου»**

Ἡ Ἀνακουφιστικὴ φροντίδα εἶναι ἓνα μεγάλο πανεπιστήμιο στὸ ὁποῖο διδάσκειται ἡ ἐπιστήμη τῆς κενωτικῆς ἀγάπης καὶ ἡ ἔρευνα τῆς βαθιᾶς πίστεως. Ἡ διακονία τῶν ἀσθενῶν ποὺ ζοῦν σὲ ἀκρότητα ψυχοσωματικῆς ἀδυναμίας δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιτελεσθεῖ οὔτε μὲ καλὴ διάθεση μόνον οὔτε μὲ συναίσθημα.

Ἡ Γραφὴ ποὺ ἀποτελεῖ θεόπνευστη δεξαμενὴ πνευματικοῦ πλοῦτου ἀποδίδει μοναδικούς χαρακτηρισμούς καὶ ἰδιώματα στὴν ἀγάπη. Κατ' ἀρχὰς εἶναι ἡ μόνη ἀρετὴ ποὺ ἀποδίδεται ὡς ὄνομα στὸν Θεὸ (*«Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν»*, Α' Ἰω. δ' 16). Εἶναι ἀρετὴ *«μείζων»* πασῶν τῶν ἀρετῶν (Α' Κορ. ιγ' 13), *«ὁδὸς καθ' ὑπερβολήν»* (Α' Κορ. ιβ' 31), ἐκφράζεται δὲ *«ἐν παροξυσμῶ»* κατὰ τὸν Ἀποστολο Παῦλο καὶ πρέπει νὰ εἶναι *«ἐκτενής»* (Α' Πέτρου δ' 8) κατὰ τὸν Πέτρο.

Αὐτὰ ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ ἐμφανίζονται ἔντονα στὴ διακονία τῶν νευρομυϊκῶν ἀσθενῶν. Μιὰ τέτοια ἀγάπη ὁδηγεῖ σὲ ἀπόδειξη τοῦ Θεοῦ, σὲ φανέρωση τῶν σημείων καὶ τῶν ἀποτυπωμάτων Του. Ἐκεῖ ποὺ ὑποφέρει ἀβάσταχτα ἡ φύση, ποὺ προκαλεῖται ἡ λογικὴ, ποὺ δυσκολεύεται τὸ συναίσθημα, ἐκεῖ ψηλαφεῖται ὁ Θεός, μεγαλύνεται ὁ ἄνθρωπος, δοξάζεται ἡ κοινωμία. Ὅταν ζωὴ σου εἶναι ἡ ἀνακούφιση τοῦ ἄλλου, τότε ἡ κοινωμία μαζί του εἶναι ἡ παρηγοριὰ σου.

*«Εἶδες τὸν πλησίον σου ὡς ἀδελφόν σου; Εἶδες Κύριον τὸν Θεόν σου»* (Ἀββᾶς Ἀπολλῶ), *«Μακάριός ἐστι ὁ πάντας ἀνθρώπους ὡς Θεόν, μετὰ Θεὸν λογιζόμενος»* (Ὅσιος Νεῖλος ὁ ἀσκητής). Τὸ μεγαλύτερο δῶρο ποὺ ἀντιπροσφέρει ὁ πάσχων ἀσθενὴς εἶναι ἡ ἐπιστροφή τοῦ ἑαυτοῦ του ὡς εἰκόνας τοῦ Θεοῦ.

Παρὰ ταῦτα, ἡ προσφορὰ τῆς ἀγάπης στὶς περιπτώσεις αὐτὲς ἔχει ὅρια. Τὰ ὅρια τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ ἄνθρωποι λειτουργοῦμε ὑποκείμενοι σὲ ὅρια καὶ φραγμούς. Ἡ μέρα ἔχει 24 ὥρες, οἱ ἀντοχές μας εἶναι περιορισμένες, οἱ δυνάμεις μας πεπερασμένες. Ἡ ἀγάπη πράγματι συνδέει τοὺς ἀνθρώπους μεταξύ τους, ἀλλὰ ἀπὸ μόνη τῆς οὔτε τὸν λόγο τῆς δοκιμασίας διαθέτει οὔτε καὶ τὸν θάνατο μπορεῖ νὰ ἐρμηνεύσει. Συχνὰ μπορεῖ νὰ φαίνεται ἀνεπαρκής.

Αυτό που απαραίτητα χρειάζεται να την συμπληρώσει είναι η πίστη. Η πίστη στην αγάπη του Θεού στον άνθρωπο είναι η μόνη που μπορεί να έρμηνεύσει τη δοκιμασία. Ότι συμβαίνει, συμβαίνει κάτω από το μάτι του Θεού και μέσα στην ατμόσφαιρα της αγάπης Του. Κάτω από την αγάπη του Θεού όλα αντέχονται. Αυτό είναι και το ζητούμενο· όχι η φυσική ανακούφιση. Η κάθε δοκιμασία προβάλλεται στον σταυρό και το πάθος του Χριστού. Και αυτό που αντιπροσφέρεται δεν είναι κατ' ανάγκην ή θεραπεία, αλλά η δύναμη Του, καθώς λέγει η Γραφή: «πειρασμός ὑμᾶς οὐκ εἴληφεν εἰ μὴ ἀνθρώπινος, πιστὸς δὲ ὁ Θεὸς ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε, ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν» (Α' Κορ. ι' 13), δεδομένου μάλιστα ὅτι «ἐν ᾧ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθεὶς δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι» (Ἐβρ. β' 18).

Αυτό σημαίνει ὅτι τὸ μέτρο τοῦ πειρασμοῦ εἶναι ἀνάλογο τῶν δυνάμεών μας, ἡ κάθε δοκιμασία ἀποτελεῖ συμμετοχὴ στὸ σταυρικὸ πάθος τοῦ Κυρίου, ἡ δὲ δύναμις τοῦ Θεοῦ παρέχεται ὡς σημεῖο τῆς αγάπης Του στὴ ζωὴ μας. Ὁ Σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ ἔχει τὸν λόγο, τὴν ἀπάντηση τῆς κάθε δοκιμασίας καὶ ἡ Ἀνάσταση ἀποτελεῖ τὴν κατάργηση τοῦ θανάτου ὡς τέλους καὶ μηδενιστικῆς κατάληξης. Ἡ πίστη σὲ σταυρωμένο ἀλλὰ καὶ ἀναστάντα Θεὸ ξεπερνάει καὶ τὸ βάρος τῆς δοκιμασίας καὶ τὸν φόβο καὶ τὴν ἀπειλὴ τοῦ θανάτου. Ἡ πίστη στὸν ἐσταυρωμένο Χριστὸ γιὰ τοὺς κλητοὺς, δηλαδὴ γιὰ τοὺς πιστοὺς, εἶναι καὶ «*Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία*» (Α' Κορ. α' 23-24).

Στὴ διακονία τῆς Ἀνακουφιστικῆς φροντίδας προσφέρεται ἡ αγάπη ὡς κοινωνία, ἐνισχύεται ἡ πίστη ὡς Θεοῦ δύναμις καὶ σοφία, ἀνταλλάσσεται ὁ Θεός.

Γράφει κάποιος σοφὸς γέροντας, ἐκφραστῆς τῆς λαϊκῆς πίστεως:

Ζήτησα ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ μοῦ δώσει **δύναμη**

κι Αὐτὸς μοῦ ἔδωσε δυσκολίες γιὰ νὰ τὶς ξεπεράσω.

Τοῦ ζήτησα **σοφία**

κι Αὐτὸς μοῦ ἔδωσε προβλήματα νὰ μάθω νὰ λύνω.

Τοῦ ζήτησα **οἰκονομικὴ ἄνεση**

κι Αὐτὸς μοῦ ἔδωσε νοῦ καὶ ἰκανότητα νὰ δουλεύω.

Τοῦ ζήτησα **θάρρος**

κι Αὐτὸς μοῦ ἔδωσε κινδύνους νὰ ξεπερνῶ.

Τοῦ ζήτησα **ἀγάπη**

κι Αὐτὸς μοῦ ἔδωσε προβληματικὰ ἄτομα νὰ βοηθῶ.

Τοῦ ζήτησα **χάρες**

κι Αὐτὸς μοῦ ἔδωσε εὐκαιρίες νὰ ἐκμεταλλευθῶ.

Ἀπ' ὅ,τι ζήτησα δὲν πῆρα τίποτε –τίποτε ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἤθελα.

Πῆρα ὅμως τὰ πάντα –αὐτὰ ποὺ πραγματικὰ χρειαζόμουν.

**Ἡ προσευχή μου εἰσακούσθηκε!**